
Експедиції

Віктор НЕМЕЦЬ

ВЕСІЛЛЯ У СЕЛІ КОЛЕСНИКИ ГОЩАНСЬКОГО РАЙОНУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Подається опис весілля одного із сіл східної частини етнографічної Волині. Крім того, додаються локальні варіанти весільних обрядів, зафіксованих на цій території в ході експедиційного дослідження. Матеріал можна розглядати як доповнення до вже опублікованих джерел з весільної обрядовості Волині.

Ключові слова: весілля, Колесники, заручини, сватання, коровай, гільце.

Під час польової етнографічної експедиції в Гощанському районі Рівненської області в липні 2009 р. до автора цих рядків потрапив зошит з описом весільного обряду села Колесники, зафіксованого від місцевої жительки Ярош Тетяни Прохорівни, 1920 р. народження. Попри достатньо невеликий обсяг, матеріал містить чимало цікавих відомостей про усі головні етапи весільного дійства цієї території, певною мірою доповнюючи вже наявні опубліковані джерела. Для зручності ознайомлення з описом ми здійснили його структурування за стадіями весільного обряду, а також в примітках до основного тексту додали локальні варіанти деяких елементів весілля, записаних в ході згаданої експедиції у Колесниках, а також інших селах району.

* * *

Щоб розпочати про обрядовість весілля, це розпочну з того, як мені мати моя розповідала. А було це так. Коли встринуться двоє молодих — хлопець та дівчина, вони дали обітницю, що навіки подружаться. Тоді розкривають свою щасливу таємницю перед своїми батьками.

Передвесільний цикл

Першочерговим актом весілля є заручини¹. Вони відбуваються задовго до сватання — звичайно, місяців два-три. З рідним дядьком іде хлопець у сім'ю дівчини договарюються. Коли батьки дівчини погоджуються на одруження, то домовляються про час сватання. Обов'язково після заручин батьки молодого відвідують молоду, тобто відбуваються оглядини. Наречена має гарно прийняти майбутню свекруху і свекра, нагодувати добрим обідом.

Потім відбувається сватання. Хлопець бере своїх батьків, двох чоловіків, які називаються старостами, хресних, і йдуть або їдуть до дівчини. Входять до хати, вітаються і кажуть такі слова: «Йшли ми, йшли, тридцять держав пройшли, а так і дива для нашого князя не знайшли. А зайшли у вашу хату, побачили не птицю, не чорну куницю, а красну дівицю, і отримать для нашого князя хочемо. Нашому слову кінець, а ви дайте справі вінець».

Тоді кладуть на стіл свій хліб, який має круглу форму. Хазяйка дому — мати нареченої, просить сватів за стіл. Якщо у нареченої немає незаміжніх сестер, то вона тожє сядє біля свого судже-

---

¹ В сусідніх з Колесниками селах побутовала й інша назва — «запоїни».

ного, якщо ж є, то вона повинна простояти усе сватання. Це робиться з тою метою, щоб сестри нареченої довго не сиділи у дівках і швидше повиходили заміж. Після веселого гостювання батьки домовляються про дату весілля, узгоджують її з молодими.

Присутність наречених за столом весь час не обов'язкова. Після сватання пізно ввечері дівчина перев'язує сватів рушниками, але лише чоловіків, жінкам подаються хустки. З часу заручин батьки наречених починають називати себе сватами. Мати нареченої і нареченого називаються свахою, а батьки — сватом. Встаючи із-за столу, батьки молодого дякують господарам і Богові за гарну гостину.

Підготовка до весілля може тривати від кількох днів до трох-шести місяців. У цій час у сім'ї зарученої готують віно. Обидві родини купують подарки — перепійне, ріжуть бичка і поросю, випікають багато хліба, готують багато страв, прибирають у хаті, опоряджають садибу. Молода з дружками, молодий з сватами (боярми), ходять по селі і просять на весілля. Це називається запросинами. Обряд полягає в тому, що зайшовши до хати, заручена або наречений кланяються хазяїнам, кладуть малесенький коровайчик на стіл і говорять: «Просили батько, просили мати, і я прошу на моє весілля», повідомляють дату самого свята. Калачик, з яким ходять просити на весілля, печеться із залишків тіста калачів, які печуть за тиждень до весілля, щоб потім обсилати гостей, переважно близьку рідню. Під час запросин калачик носить дружка, зайшовши до хати, вона ложить його на стіл, і господар дому, після того, як його попросять на весілля, має цю калачик сам взяти і подати дружці. Наречена не може піти з хати, поки цього не буде зроблено. Після того, як всі гості будуть запрошені, наречена йде до хресної баби, просить її на весілля і оставляє коровайчик у неї.

Коровайний обряд

За декілька днів до весілля печуть коровай. Для випікання його запрошуються від трьох до семи молодих жінок², які живуть з своїми чоловіками у повній злагоді (розлучених і вдовиць не брали).

² Варто зазначити, що в решті обстежених нами сіл району кількість коровайниць зазвичай була парною.

Коровай печуть у хаті і молодої, і молодого. Коровайниці³ приносять муку, яйця, горілку, масло і розчиняють тісто. Роботою керує старший сват: благословляє місити тісто. Вливаючи в нього трохи горілки, молодіці місять коровай.

Коли замішене тісто підійде, розкачують підошву, на яку один біля одного начіплюють шишки, фігури птахів і тварин, квіти. Посередині викладалася найбільша шишка, в яку клали гроші і колосся. Оставивши коровай, щоб підходив, коровайниці просять кучерявого хлопця (отже щасливого) вимести піч віником і посадити коровай. Разом з короваем випікають шишки для коровайниць⁴. Вони виготовляються у вигляді пташок, потім їх забирають коровайниці додому.

Прикрашання весільного дерева

У п'ятницю вранці молода зі старшою дружкою кликала дівчат, світилок, свих вити гільце. Усі сідають за столом і співають:

Ой привезено сосну,
Із Вільгора до Колесник,
Та й поставимо сосну
В Колесниках, та й на калині,
А під тею сосною
Там староста в косточки грає,
Ще й Господа Бога благає.
— Ой поможи та й мені, Боже,
Цюю нічку та й зіграти
Цюю нічку та й зіграти
І коника та й не програти.

Вдягають гільце⁵ заготовленими заздалегідь квітами, а на вершок прив'язують букетик з колоссям. Готове гільце втикають у свіжу хлібину, і воно стоїть на столі протягом усього весілля. Таке ж гільце звивають в хаті молодого. Обряд прикрашування гільця символізував зивання нової сім'ї.

³ У селах Бугрин, Угільці, Зарічне, Новоставці і Дорогобуж миску, в якій мили руки коровайниці, згодом перекидали через хату. Таким чином намагалися передбачити стать майбутньої дитини молодих: якщо миска падала дном донизу, це віщувало народження хлопчика, а якщо доверху — дівчинки.

⁴ У селі Вільгір після миття рук коровайниці мали витерти їх об лице ситуативно присутнього чоловіка, а згодом повісити на нього рушник. Відтак цього чоловіка називали «кілочком».

⁵ У селі Новоставці весільне деревце, яке тут називали «різкою», після розподілу короваю виносили на комин.

Після обіду наречений йде до нареченої, а наречена до нареченого просити батьків на весілля, важливо, щоб у дорозі вони не зустрілися.

Ввечорі у хаті нареченої збираються дівчата, проходить так званий дівич-вечор. Дружки прощаються із своєю подругою, яка уже завтра стане заміжною жінкою. Співають різні пісні, от на зразок:

Молода дівчина
Ходила, блукала —
Своєї долі і щастя
У світі шукала.
А як щастя і долю знайшла
Забралась і пішла...

Перший день весілля

У суботу вдягають до шлюбу. Вона одягає весільне плаття, мати чепляє у коси квітку, дружки вінок із фатою. Наречена сидить на подушці. Вона має одягатися у сусідів, які живуть по одну сторону разом з нею, ні в якому разі не через дорогу.

Приходить наречений із сватами. Вони мають викупити⁶ наречену. Дружки торгуються. Взявши певну кількість грошей, вони пропускають сватів до нареченої. Старший сват взуває наречену у туфлі, які купує молодий, беруть молоду на руки і несуть до молодого. Дівчата, які знаходяться у цей час у кімнаті, мають сісти на подушку, і яка перша сяде, та протягом року вийде заміж. Дружки чіпляють маленькі квіточки для гостей (чоловікам і жінкам чіпляють на праву сторону, хлопцям і дівчатам — на ліву).

Коли наречені зустрічаються, наречений має перший обсіпати молоду житом, щоб бути хазяїном у хаті, щоб ним не верховодила жінка. Молоді сядуть у центрі кімнати або шалашу під божницею на кожусі, щоб бути багатими.

Після цього батько і мати нареченої просять всіх за стіл, потім всі танцюють, грають в ігри. Наречена перев'язує всіх дівчат лентами.

Увечорі приходять запорожці, яких вгощають молодий і молода. Пізніше починається перепій. Хресний батько бере миску, ложить туди гроші, усе накриває хусткою, брязкотить і скликає гостей молоді до перепивання. Ножем вирізує най-

більшу шишку із короваю⁷, ложить на перепійну миску і говорить:

— Десь тут в нас є молодий з молодою, просимо їх на цей дар Божий!

Молоді дякують і забирають шишку із грошима і колоссям. Потім так само кличуть батьків, які кладуть на тарілку подарунки, бажають молодим щастя, здоров'я і багато років життя. Забирають коровай, за ними хресна мати, батько і закінчують кухарками і музикантами, яким віддають підошву. Мати нареченої, під час цього, найближчу родину обсилає, якщо молода має хрещеників, то їм дістаються гарні подарунки, а також для кума і куми.

Після перепивання всі виходять на вулицю, хресний розбиває тарілку, гості починають на ній танцювати.

На цьому перший день весілля кінчається.

Другий день весілля

У неділю вранці молодят вдягають, збираються гості, сядуть за стіл. Батько і мати благословляють молодих іконами Спаса і Богородиці, тричі хрестять ними шлюбну пару, говорячи: «Бог благословляє і я благословляю на довгі роки».

Молодята йдуть в церкву вінчатися. Учасники весілля, співаючи пісень, рушають за ними.

До шлюбу ми йдемо
Молоду ведемо.
Молода, як ягода,
Хороша її врода.
Червона, як калина,
Солодка, як малина.

В цей час забирають придане молоді, переважно його несуть свати. Дорогу молодят діти і дівчатка встиляють квітами, щоб життя їхнє теж було квітучим. Після виходу із церкви наречена обсіпала гостей житом і цукерками, мати зав'язувала намітку на неї, і всі йдуть до нареченого. По дорозі їх зупиняють жителі села, які не запрошені на весілля, вони вимагають у молодих могорич. Відбувається обряд зустрічі молодих: батьки молодого виходять напроти них з хлібом і сіллю на рушнику, обсіпають молодих житом із цукерками, п'ють за здоров'я молодих, поздоров-

⁶ У селі Курозвани побутував звичай, який мав назву «скупляти шурима», і полягав він у тому, що представники молодого мали викупити місце біля молоді у її свата.

⁷ Підошву короваю як у Колесниках, так і у всіх сусідніх селах зазвичай віддавали музикантам.

ляють з одруженням. Батьки запрошують гостей до столу.

Пізно ввечері починає перепивати родина молодого. Після цього відбувається покриття, свекруха через стіл знімає вельон молодої, чіпляє його для старшої дружки на голову. Молода ложиться на плечі свекрухи хустку, а та в свою чергу для молодої, тобто уже невістки. Так міняються три рази. Врешиті-решт свекруха зав'язує невістці хустку і всі виходять на вулицю. Розбивають перепійну тарілку і на ній танцюють свекор з невісткою і теща із зятем. Після цього дівчата-дружки і світилки розтанцьовують вельон. Стають у коло, у центрі наречена, яка по черзі кожній чіпляє вельон і танцює з нею. Після цього молода кидає його вгору і та, яка зловить його, першою вийде заміж.

Найдраматичніший момент весілля — прощання молодої з батьками та родиною.

Батько і мати бажають молодим, а тепер уже чоловікові і жінці, гарного життя, щастя.

Післявесільний цикл

У понеділок вранці починається циганщина⁸. Сходяться до хати молодого, перебираються у циган. По дорозі крадуть усе, що можна: горшки, каструлі, курей на нове господарство молодих. Всі гуртом йдуть у спальню молодих і несуть їм сніданок⁹ у постіль. Переважно це горілка і сирі накришені овочі, також приносять все, що було накрадено.

Увечері як до молодої, так і до молодого сходяться гості. Садять батьків¹⁰ на віз або тачку,

⁸ Інша назва цього дня в Колесниках — «розхідний борщ».

⁹ У селах Башине та Бугрині цього дня, який мав назву «розпитки», свахи від молодої несли їй сніданок. У селі Дорогобуж цей день означувався як «дяковщина» — «бо то рід молодця дякував роду молодої».

¹⁰ У Колесниках, а також в інших сусідніх селах — Башині, Бугрині, Вільгорі побутував обряд вшанування батьків у випадку одруження ними останньої дитини, який мав назву «обжинки» і відбувався наступним чином: батьків садили на лавку, плели і накладали на них вінки. Всі їхні одружені діти мали прийти з подарунками, а безпосередньо привітання відбувалося так: від заміжньої доньки його здійснював зять, а від одруженого сина — невістка. Після цього батьків піднімали на «ура», а вінки закидали на комин.

і всі гуртом їдуть провідувати молоду. Везучи її по селу, вивертають у пилюку на дорозі або найбільшу калюжу. Приїхавши, сідають за стіл, де їм прислужує молода невістка, і гуляння кінчається пізно ввечері.

Гості багато сміються¹¹, оббивають стіни, щоб було що робити для невістки. Якщо вона прибирала і сердилась, то буде злою дружиною, якщо ні — доброю. Повертаючись додому, гості співали:

Ой, добре, добре,
Як нам тут добре.
Тут нас хлібом, сіллю угощали,
Щей нас медом напували.

У вівторок ввечері молода з молодим, його батьками йдуть в гості¹² до тещі і тестя. Туди приходять ще багато гостей і всі разом сідають за стіл.

Після гарного частування всі розходяться, молодий і молода йдуть додому.

На цьому і закінчується обряд весілля.

Viktor Nyemyets

A WEDDING IN THE VILLAGE KOLESNYKY OF GOSHCHA DISTRICT IN RIVNE REGION

A paper fills the description of wedding of one of the villages in eastern part of ethnographic Volyn. The local variations of wedding rituals, fixed on this territory during the expeditional investigation, are also added. Provided material can be considered as an addition to available sources about wedding ritual of Volyn.

Keywords: wedding, Kolesnyky, engagement, matchmaking, korovaj, hiltse.

Виктор Немец

СВАДЬБА В СЕЛЕ КОЛЕСНИКИ ГОЦАНСКОГО РАЙОНА РОВЕНСКОЙ ОБЛАСТИ

Размещено описание свадьбы одного из сел восточной части этнографической Вольни. Кроме этого, добавлены локальные варианты свадебных обрядов, зафиксированных на этой территории в ходе экспедиционного исследования. Материал можно рассматривать в качестве дополнения к уже опубликованным источникам по свадебной обрядности Вольни.

Ключевые слова: свадьба, Колесники, помолвка, сватање, каравай, гильце.

¹¹ У селі Курозвани цього дня відбувалися «потрусини»: гості надворі витрушували солону і згодом на ній танцювали.

¹² У селах Вільгір та Дорогобуж візит молодої з чоловіком до її батьків відбувався зазвичай за тиждень після весілля.